ARCHIEFJES

VII

1914-1918
Getuigenissen

Oud-Strijder

René
FRANÇOYS

Marc VANDAELE

ARCHIEFJES

Oud-Strijder 1914-1918

René FRANÇOYS (1893-1918)

René FRANÇOIS was milicien van de lichting 1913 en had de ganse oorlog meegemaakt. In de laatste dagen van het conflict werd hij te Zomergem door stikgas getroffen om uiteindelijk op 23 november 1918 in een Belgisch militair hospitaal te Calais te bezwijken.

Een samenloop van omstandigheden bracht mij samen met **Daniël VAN HULLEBUSCH**, ook woonachtig in de Meers en kleinzoon van de heer **Jules Françoys**, een jongere broer van de gesneuvelde **René Françoys.**

Hoe de vork aan de steel zit, laat ik Daniël zelf vertellen …

't Was op een oktoberavond 1999 dat ik M. V. leerde kennen; op dat ogenblik was hij volop bezig met zijn verhuis naar de Baliestraat. Na enige tijd was ik vriend ten huize en van het ene gesprek kwam het andere, tot wanneer ik vernam dat hij leraar geschiedenis geweest was en hij mij veel wist te vertellen over de twee vreselijke oorlogen 14-18 en 40-45, dan kwam alles op gang.

Bij zijn verhuis was ik een goede hulp, maar eens op zolder gekomen en de koffers met de inhoud van de oorlog opengingen, vielen de werken tijdelijk stil. Toen vertelde ik aan Marc dat ik ook een grootoom had die vier jaar in de oorlog van 1914-1918 gevochten had voor zijn vaderland, maar jammer genoeg – met het uitzicht op een wapenstilstand – tijdens de laatste dagen van de oorlog gesneuveld was in de slag van Zomergem, door een aanval met gifgas van Duitse soldaten. Toen heb ik hem verteld dat hij op het kerkhof van Calais begraven was. We hebben er nadien nog veel over gesproken, ook dat we wel eens het graf van mijn grootoom zouden bezoeken. Vooraleer we naar Calais gingen, ben ik naar mijn ouderlijk huis gaan vragen of er daar soms nog een foto of doodsprentje beschikbaar was. Na enig zoekwerk kwam alles te voorschijn; zo hadden we informatie om naar Calais te gaan.

De tijd tikte verder toen er op 17 november 1999, in de morgen mijn telefoon rinkelde. Toen ik de hoorn opnam, was het mijn vriend die vroeg of ik zin had om mee te gaan naar Calais. Ik was blij dat de tijd gekomen was. Het was een prachtige, zonnige dag … beter kon het niet zijn voor die tijd van het jaar. Hij kwam mij aan de deur afhalen. We zijn daar toegekomen om 11.30 uur. Mijn vriend is onmiddellijk inlichtingen gaan vragen maar die

ARCHIEFJES

persoon van het kerkhof wist daar blijkbaar niet veel over. We zijn dan maar door het kerkhof gewandeld maar daar waren geen Belgische soldaten begraven van 14-18.

We zijn dan naar het stadhuis van Calais geweest om te vragen waar het kerkhof was waar Belgische soldaten begraven waren van 14-18. Het werd ons vriendelijk medegedeeld waar we naartoe moesten rijden. Daar aangekomen hoopten we dat dit het juiste kerkhof zou zijn.

Het kerkhof was in twee stukken verdeeld : aan de ingang was te zien dat er in het eerste gedeelte geen graven van Belgische soldaten te zien waren. Toen we verder gingen, zagen we dat we ze gevonden hadden. We zagen van ver de Belgische kleuren op de monumentjes.

Na enige tijd zoeken, vonden we het graf van mijn grootoom René. Jawel, na 81 jaar eindelijk eens iemand van de familie ... Ik kan u verzekeren dat ik even stil werd en dat het vocht in mijn ogen kwam te staan. Het was bijna niet te geloven. Het was alsof hij er nog maar pas begraven was. Ik kon wel begrijpen dat het in die tijd moeilijk was voor de ouders, broers en zussen – die in die tijd nog zo jong waren – om zo ver van huis, in een vreemd land, hun zoon en oudste broer te komen bezoeken, maar thuis, bij vader en moeder, zal hij zeker in gedachten bijgebleven zijn. Er liggen daar honderden Belgische soldaten begraven.

Nu ga ik eindigen. Het was een dag met grote opluchting en het gevoel iemand gelukkig te hebben mogen maken.

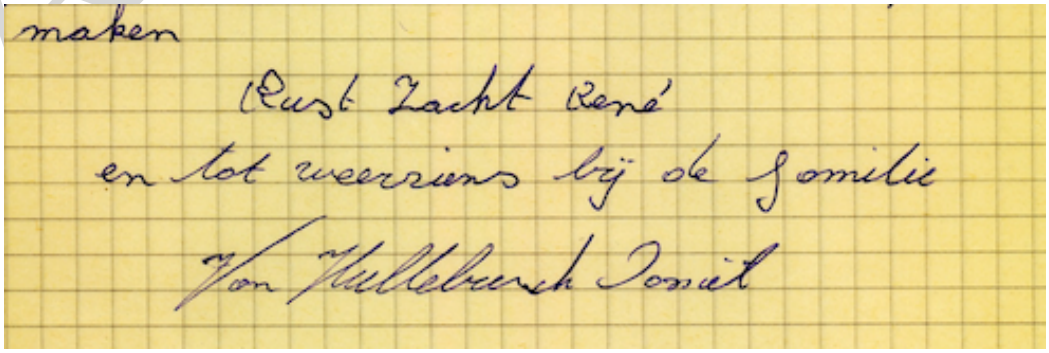

ARCHIEFJES

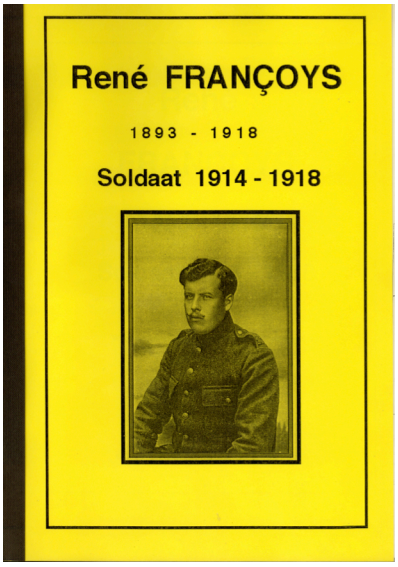

Het resultaat van onze ontdekkingstocht was het opstellen van een brochure die een schets moest geven van het leven van René, met de nadruk op de militaire fase in dat kort bestaan. Voor veel familieleden van Daniël was het een openbaring ; weinigen kenden het verhaal achter de naam **'René'**.
Heelwat militaire belevenissen van René moeten parallel gelopen hebben met wat **August VERPLANCKE** meemaakte (Zie August VERPLANCKE). Onnodig hier een kopie af te drukken van dit souvenirboekje, we halen er de belangrijkste teksten uit.

De figuur René Françoys was steeds omgeven geweest door een waas van geheimzinnigheid. Sedert het overlijden van René was niemand van de familie ooit naar het graf geweest van de dierbare overledene en dat was eenvoudig te verklaren : René, die in het verre, onbereikbare Calais gestorven was - de wegverbindingen waren toen niet als nu - werd de verre zoon, neef, oom en grootoom die voortleefde in de herinnering van de familie en nabestaanden; herinnering die steeds maar vager werd …

Tot die dag in november 1999, de zeventiende, wij er beiden op uittrokken op zoek naar het graf van René Françoys en het uiteindelijk vonden op het Cimetière-Nord van de stad Calais waar een gedeelte van de stedelijke begraafplaats is voorbehouden aan Franse, Belgische (± 850) en Duitse militairen uit de Eerste Wereldoorlog. Een emotioneel moment van opluchting: na 82 jaar kreeg René Françoys bezoek van de kleinzoon van zijn broer. Al die tijd was de familie in gedachten verenigd geweest met de dierbare overledene die daar rustte in het verre Kales (Calais). Nu was er iemand lijfelijk aanwezig. Het was een historisch ogenblik.

Sindsdien is het een zoektocht geweest naar de historische feiten die het leven gemerkt hebben van René Françoys. Die tocht leidde ons naar de verscheidene oorden waar René zeker moet verbleven, gevochten of geleden hebben. Het bracht ons naar ***Aalter****, bij* ***Peetje Jules*** *(+ 2001) en* ***tante Zulma***

ARCHIEFJES

(+ 2003) - de broer en zus van René - die ons interessante informatie gaven over het leven van hun oudste broer, meestal van horen zeggen. Het voerde ons naar het ***Documentatiecentrum*** *van het KONINKLIJK MUSEUM VAN HET LEGER EN DE KRIJGSGESCHIEDENIS te* ***Brussel****, waar we het dossier van René konden inkijken en heelwat vernamen over het wel en wee van het 4de en 24ste Linieregiment tijdens de oorlogsjaren. We stonden aan de vaart te* ***Zomergem****, waar René op 30 oktober 1918, twaalf dagen voor het einde van de oorlog, het slachtoffer werd van een beschieting met gasgranaten, uitgevoerd door een wanhopig terugtrekkend Duits leger dat enkele dagen nadien de wapenstilstand zou ondertekenen te Compiègne.*

Helaas is die ontdekkingstocht wat laat aangevat want er zijn geen levende getuigen meer en we kunnen alleen nog onze toevlucht nemen tot documenten en nakomelingen van getuigen. Het heeft ons niet belet de militaire levensfase van René Françoys in grote lijnen te reconstrueren. Zo komt die stille getuige van de Grote Oorlog uit de nevel van het verleden op ons af en toont ons het drama van een generatie jongeren aan wie men de mooiste levensjaren ontstolen heeft.

Vooreerst werden twee belangrijke **documenten** tegenover elkaar gesteld:
- enerzijds een uittreksel uit het **geboortenregister** 1893,
- anderzijds een uittreksel uit het **overlijdensregister** van de stad Calais.

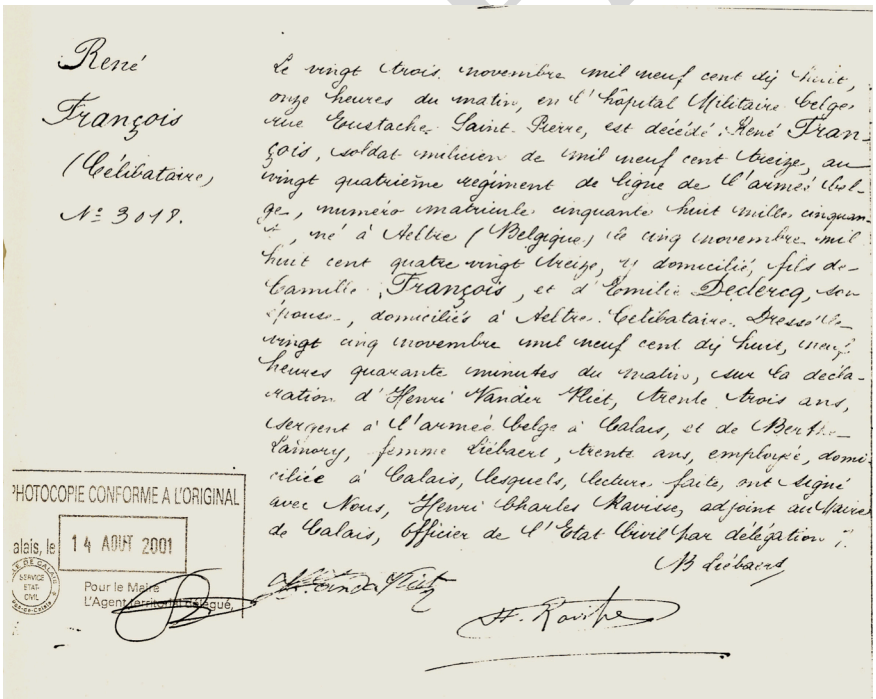
René François (Célibataire) N° 3019.

Le vingt trois novembre mil neuf cent dix huit, onze heures du matin, en l'hôpital Militaire belge, rue Eustache Saint-Pierre, est décédé René François, soldat milicien de mil neuf cent treize, au vingt quatrième régiment de ligne de l'armée belge, numéro matricule cinquante huit mille cinquante, né à Aeltre (Belgique) le cinq novembre mil huit cent quatre vingt treize, y domicilié, fils de Camille François, et d'Emilie Declercq, son épouse, domiciliés à Aeltre. Célibataire. Dressé le vingt cinq novembre mil neuf cent dix huit, neuf heures quarante minutes du matin, sur la déclaration d'Henri Vander Vliet, trente trois ans, sergent à l'armée belge à Calais, et de Berthe Lamory, femme Liébaert, trente ans, employée, domiciliée à Calais, lesquels, lecture faite, ont signé avec Nous, Henri Charles Maurice, adjoint au Maire de Calais, officier de l'Etat Civil par délégation.

PHOTOCOPIE CONFORME A L'ORIGINAL
Calais, le 14 AOUT 2001
Pour le Maire
L'Agent

Le 23 novembre 1918, onze heures du matin, en l'hôpital Militaire belge, rue Eustache Saint-Pierre, est décédé René François, soldat milicien de 1913, au 24e régiment de ligne de l'armée belge, numéro matricule 58050, né à Aeltre (Belgique) le 5 novembre 1893, y domicilié, fils de Camille FRANÇOYS, et d'Emilie DECLERCQ, son épouse, domiciliés à Aeltre. Célibataire. Dressé le 25 novembre 1918, 9 heures 40 minutes du matin, sur la déclaration d'Henri Vander Vliet, 33 ans, sergent à l'armée belge à Calais, et de Berthe Lamory, femme Liébaert, 30 ans, employée, domiciliée à Calais, lesquels,

lecture faite, ont signé avec Nous, Henri Charles Ravisse, adjoint au Maire de Calais, Officier de l'Etat Civil par délégation Signatures : H. Vander Vliet – B. Liébaert – H.C. Ravisse

Vertaling

Op 23 november 1918, om 11 uur 's morgens, in het Belgisch Militair Hospitaal, rue Eustache Saint-Pierre, is overleden René François, soldaat milicien van 1913, van het 24e linieregiment van het Belgisch Leger, matricuul 58050, geboren te Aalter (België) de 5de november 1893, er wonende, zoon van Camille François en van Emilie Declercq, zijn echtgenote, beiden wonende te Aalter. Ongehuwd. Opgemaakt de 25ste november 1918, om 9.40 uur 's morgens, volgens de verklaring van Henri Vander Vliet, 33 jaar, sergeant bij het Belgisch Leger te Calais, en van Berthe Lamory, echtgenote Liebaert, 30 jaar, bediende, wonende te Calais, die beiden, na voorlezing, getekend hebben met Ons, Henri Charles Ravisse, schepen te Calais, Officier van de Burgerlijke Stand, bij volmacht

Henri Vander Vliet B. Liébaert

H. Ravisse

Tussen beide documenten verloopt het leven van het opgroeiend kind, de jongeling, de jonge volwassene ... De mens met al zijn gevoelens, zijn streven, zijn verwachtingen... Mooi moest het leven worden. Helaas, het tijdperk waarin René ter wereld kwam werd gedomineerd door de spanningen tussen de twee grote politieke allianties : Frankrijk, Engeland, Rusland enerzijds, Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, Italië anderzijds. Sarajevo ontstak de lont aan het kruitvat. Het kleine België werd ongewild in de wereldbrand betrokken. René en zijn generatie werden er het slachtoffer van.

René FRANÇOYS 1893 - 1918

René Françoys werd geboren op **5 november 1893**, als oudste in een gezin van zeven kinderen. Volgden na hem Maria (1895 - 1965), Cyriel (1897 - 1957), Henri (1900 - 1949), **Jules** (1902-2001) toen verblijvende bij zijn dochter Denise - moeder van Daniël VAN HULLEBUSCH - te Aalter), Gustaaf (1904 - 1976) en **Zulma** (1909-2003) verblijvende te Aalter. De ouders waren van eenvoudige komaf. De kinderen van de familie FRANÇOYS kregen af en toe kledij van de pastoor van het dorp. Het was een tijd waar veel gezinnen geholpen werden door de "paster" ; die grote gezinnen konden wel een steuntje gebruiken. De vader van

ARCHIEFJES

René zou vier jaar soldaat geweest zijn ; naar het schijnt betaalde het beter dan “werken”. Zijn moeder had de handen vol om voor de kinderen te zorgen. Tussendoor ging ze ook werken bij de boeren: wieden op het bietenveld, het koren binden en de schoven rechtzetten (het “stuuken”).

We kwamen te weten dat René tot zijn twaalf jaar schoolgelopen heeft om daarna bij de boeren te werken als koewachter ; die taak bestond erin met een viertal koeien - onderling met een touw rond de horens vastgemaakt - te gaan wandelen langs de grasbermen teneinde de dieren te laten grazen. Thuis sliepen de jongens boven op zolder. Jules en Gustaaf sliepen in hetzelfde bed. ‘s Morgens bij het opstaan, mochten ze soms aan de nek hangen van hun grote broer die dan zo van de trap naar beneden kwam. Op zijn zestiende jaar is hij gaan werken in de koolmijnen van Charleroi om daarna, in 1913, zijn militaire dienstplicht te vervullen. Als hij tijdens zijn legerdienst met verlof kwam, zei hij tot zijn ouders dat het oorlog zou worden en dat ze er al op voorbereid werden. Die verlofperiodes waren zeer kort, moeder had juist de tijd om zijn uniform te strijken. Peetje Jules wist er nog bij te voegen : “ Ik zie René d’er nog staan, in zijn blote vane (hemd met slippen) terwijl ons moeder zijn (leger)broek aan het strijken was.”

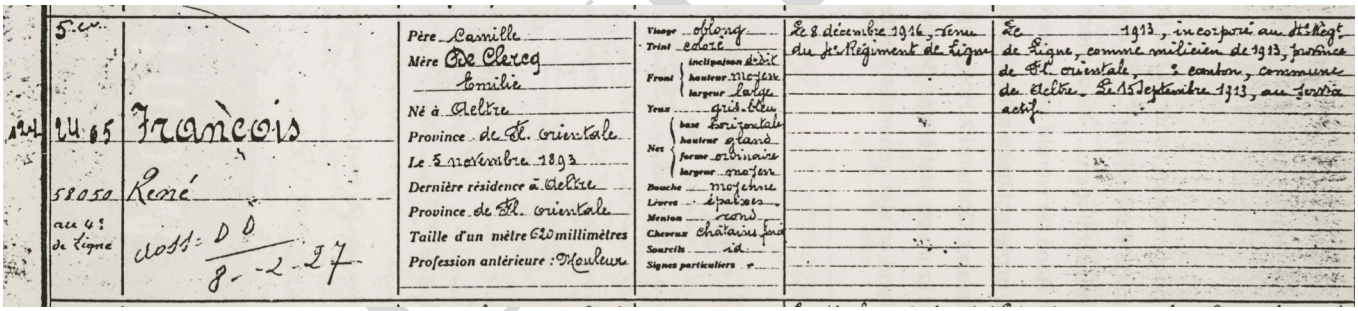
5e cv.

124 24.65 François

58050 René

au 4e de Ligne

Père Camille

Mère De Clercq

Famille

Né à Deltre

Province de Fl. Orientale

Le 5 novembre 1893

Dernière résidence à Deltre

Province de Fl. Orientale

Taille d'un mètre 620 millimètres

Profession antérieure : Mouleur

Visage ovlong

Teint coloré

Front { inclinaison droit, hauteur moyen, largeur large

Yeux gris-bleu

Nez { base horizontale, hauteur élevé, forme ordinaire, largeur moyen

Bouche moyenne

Lèvres épaisses

Menton rond

Cheveux châtains foncé

Sourcils id.

Signes particuliers —

Le 8 décembre 1916, remis du 1er Régiment de Ligne

Le 1913, incorporé au 4e Régt. de Ligne, comme milicien de 1913, province de Fl. orientale, 2e canton, commune de Deltre. Le 15 Septembre 1913, au 1er dépôt.

In de legerregisters staat hij vermeld onder n° 2465 (matricule – stamboeknummer 58050) en wordt FRANÇOYS ook FRANÇOIS geschreven. Aalter is zijn laatste verblijfplaats. Hij is 1m 620 mm groot, heeft een langwerpig gezicht, getaande huid, recht voorhoofd van gemiddelde hoogte, breed. Hij heeft grijsblauwe ogen. Basis van de neus = horizontaal, hoogte = groot, vorm = gewoon, breedte = gemiddeld. Mond = gemiddeld. Lippen = dik. Kin = rond. Haar = donkerbruin. Wenkbrauwen = idem. Speciale kenmerken (geen vermelding). Volgens datzelfde register zou René als vorig beroep “mouleur” geweest zijn : het kan zijn degene die de vorm geeft aan de te bakken bakstenen (in die tijd bestonden heelwat kleinere steenbakkerijen), ook iemand die gietvormen maakt (vb. metaalindustrie).

Le ..... 1913, Incorporé au 4e Régt. de Ligne, comme milicien

de 1913, province de Fl. orientale, canton : commune de Aeltre. Le 15 septembre 1913, au service actif.

De …… 1913, Ingedeeld bij het 4de Linieregiment te Brugge, als milicien van (de lichting) 1913, provincie Oost-Vlaanderen, canton : gemeente Aalter. De 15de september -> actieve dienst.

Le 8 décembre 1916, venu du 4e Régiment de Ligne .

Op 8 december 1916 gekomen van het 4e Linieregiment.

René wordt ingedeeld in het **vierde Linieregiment**, **tweede bataljon**, tweede compagnie. Zijn "matricuul" (registratienummer) in het 4de Linieregiment = 58050. Hij was gekazerneerd te **Brugge** (kazerne van het 4de - 24 ste Linieregiment) aan de Kazernevest, waar zich nu het gerechtshof bevindt. Na de oorlog kwam het vierde Linieregiment terug naar Brugge en de kazerne werd Lt.-Kol. **Rademaekers**kazerne genoemd. (Majoor **Rademaekers** – Zie A. VERPLANCKE)

Het 4de Linieregiment is al gemobiliseerd vanaf de 1ste augustus (cfr. C. DE MEESTER – ze slapen in de Hallen). Op 4 augustus 1914 breekt de oorlog uit. Het 4de Linieregiment verlaat **Brugge** in de nacht van 3 op 4. De tocht gaat naar **Hakendover** voor het tweede bataljon (**René**), naar **Halen** voor het eerste en het derde bataljon (**August**). Bevelhebber is majoor **Rademaekers**. Op 12 augustus is er de **Slag der Zilveren Helmen** te **Halen** (cfr. August VERPLANCKE en Cyrille DE MEESTER).

'De Refuge' begin jaren '60. Daterende uit het begin van de 20ste eeuw en bedoeld als vrouwengevangenis, bood dit bouwwerk – in beide oorlogen - een onderkomen aan voorbijtrekkende legers.

Ook al hebben we de persoonlijke getuigenis niet van **René**, of beschikken we slechts over algemene gegevens wat betreft het traject dat afgelegd werd tijdens die periode augustus-september-oktober 1914, we moeten in grote trekken dezelfde plaatsnamen terugvinden die vermeld worden door **Auguste V.** en **Cyrille D.M.** : **Mechelen, Walem, de Nete** (eind september => ter verdediging van Antwerpen - oktober), terugtrekking (marcheren) naar **Gent,** op transport naar **Brugge** (St-Andries – de Refuge), te voet naar **Oostende**, transport naar **Veurne** (half oktober).

Na enkele dagen rust in de omgeving van **Veurne**, zullen ze stellingen innemen tussen **Nieuwpoort**

en **Diksmuide**. De spoorwegberm van de spoorlijn tussen die twee steden, zal een gedeelte van de ultieme verdedigingslijn worden voor het Belgisch leger.

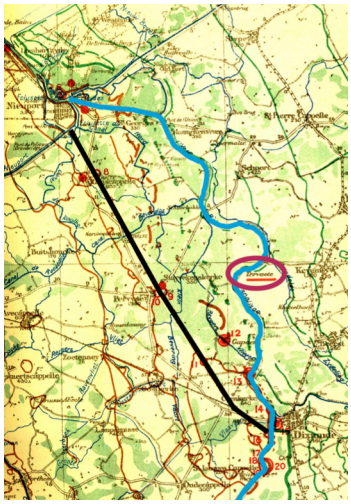

Spoorweg N-D Tervate
Kaartje uit WAR SITES of the 1914-1918 campaign Belgian Army - 1920

De **Tervatebocht** wordt een kritiek punt aan die Ijzer want daar zullen gedurende dagen hevige gevechten plaatshebben tussen Duitse aanvallers en Belgische verdedigers. Het monument opgericht ter ere van de gesneuvelden van het 2de bataljon 1ste Grenadiers vermeldt de datum van **22 oktober 1914**.

Tervate (links – herbouwd) en rechts, overblijfselen van de oude brug. Daartussen, de ruitvormige gedenksteen.
(eigen foto's)

In de volgende dagen zullen de Duitsers erin slagen in **Tervate** een bruggenhoofd te creëren en het moet tijdens deze fase zijn (24 oktober) dat **René** ernstig zal verwond raken.

Het **College** van **Veurne** heeft op zijn website een interessante pagina : **Vierentwintig Gezichten van een Grote Oorlog.** Drie leerlingen hebben er een levensbeschrijving gegeven van de 4de Liniesoldaat **Joris Becue - eveneens 2de Bataljon, 4de Linieregiment** - die zoals **René** verwond raakte op die 24ste oktober 1914. In tegenstelling tot **Joris Becue** zal **René** de gevechten overleven.

In het militair dossier vonden we terug dat René in de omgeving van **Tervate**, op 24 oktober in de buik verwond werd door een obusscherf. Hij werd geëvacueerd wegens verwondingen, doch waarheen? Daar raakten wij het spoor bijster. Peetje Jules wist ons te vertellen dat hij naar Engeland (waarschijnlijk Folkestone cfr. gemeentelijke lijst gesneuvelden van Aalter waarop René DE LODDER vermeld wordt, die op 21 december 1914 te Folkestone overleed) zou zijn overgebracht. Dit leek ons zeer aanvaardbaar gezien we in andere getuigenissen vonden (cfr. FRONT 14-18 Devliegher - Schepens) dat "Allen (= de gewonden) werden op 13 en 14 oktober 1914 uit Oostende, deels rechtstreeks naar Engeland

en Frankrijk, deels via Frankrijk naar Engeland geëvacueerd". Dat was nog voor de slag aan de Ijzer, toen Oostende nog een onbezette haven was. Het evacueren van gewonden naar Frankrijk en Engeland zal verder verlopen zijn langs Duinkerke of Calais.

De **slag aan de Ijzer** duurt tot einde oktober 1914 en gedurende vier volle jaren zal die frontlijn de scheiding blijven tussen het bezette en onbezette België. Koning Albert, als opperbevelhebber, wil geen afstand doen van het militair bevel , wat maakt dat het Belgisch leger niet zal meegesleurd worden in de vele levensverslindende offensieven die gevoerd worden door de Franse en de Engelse legerleidingen (cfr. Artois, Somme, Chemin des Dames). Het Belgisch leger houdt stand aan de onder water gezette **Ijzervlakte** en maakt dat de oorlog een andere wending neemt dan degene die de Duitsers hebben voorzien.

De verwonding die René heeft opgelopen nabij **Tervate** moet ernstig geweest zijn want het dossier vermeldt dat hij zich niet eerder bij zijn eenheid voegt dan op **16 maart 1915.**

Na de gasaanval van **22 april 1915** (cfr. Auguste V.) neemt het 4de Linieregiment deel aan de verdediging van de sector **Drie Grachten - Steenstraete**. Tijdens die periode wordt hem op 22 september 1915 een frontstreep toegekend.

Op **9 november 1915** wordt hij geëvacueerd wegens ziekte en hij verdwijnt van het strijdtoneel tot 9 maart 1916. We konden niet uitmaken welke ziekte het geweest is maar we vermoeden dat, gezien de barre weersomstandigheden en de weinige bescherming die de soldaten hadden, hier sprake moet geweest zijn van longaandoeningen.

Op **10 maart 1916** wordt René weer toegevoegd aan het 4de Linieregiment. Op 22 maart wordt hem zijn tweede frontstreep toegekend (Oorspronkelijk werd een frontstreep toegekend na 18 maanden frontdienst, later na 12 maanden, volgende na 6 maanden).

De 12de april 1916 begeeft zijn regiment zich naar **Eggewaartskapelle** en vanaf de 14de april neemt het 4de Linieregiment deel aan het bewaken van de loopgraven van de spoorbrug en **spoorweg Nieuwpoort - Diksmuide**. Op 22 september 1916 krijgt René zijn derde frontstreep.

Langs het huidige fietspad Nieuwpoort-Diksmuide, dat het traject van de oude spoorlijn volgt, zijn nog heelwat restanten te zien van de versterkte frontlijn waarachter zich de Belgische soldaten bevonden. (eigen foto 2003)

ARCHIEFJES

Op het einde van 1916 (december) is er een reorganisatie binnenin het leger en wordt het 4de Linieregiment weer ontdubbeld in een 4de en 24ste. Het 24ste wordt gevormd met soldaten van het 4de die reeds heelwat oorlogservaring hebben opgedaan in de verscheidene strijdfasen van de Ijzeroorlog. René wordt op 8 december ingedeeld bij het 24ste Linieregiment. Het is ook de periode waarin de gebroeders **Van Raemdonck** worden overgeplaatst van het 23de Linieregiment naar het 24ste (begin 17), als sergeanten in de 6de Compagnie.

Zie de foto van René waar men het nummer van het regiment op de epaulet bemerkt. Hieruit valt dus af te leiden dat de foto genomen werd ***na*** *december 16, waarschijnlijk tijdens een verlof- of ziekteperiode. We zien eveneens dat René op dat ogenblik al de volwassen man is van minstens 23 jaar.*

In de eerste maanden van 1917 moet zich een incident hebben voorgedaan gezien het dossier van René vermeldt dat zijn frontstrepen op 18 maart 1917 worden ingetrokken. Oorzaak van dergelijke maatregel kan geweest zijn een (slaande) ruzie met een van zijn compagniegenoten, een conflictsituatie met een overste of het niet opvolgen van een aanvalssein. Kort daarop, op 20 april 1917, moet hij opnieuw geëvacueerd worden wegens ziekte. Hij komt terug bij zijn eenheid op 17 november 1917 (zeven maand afwezig, wat erop wijst dat het hier weer om een ernstige ziekte gaat. Longontsteking ?)
Het 4de en 24ste Linieregiment heeft deelgenomen tot 25 november 1917 aan de verdediging van de sector van **Diksmuide** en nadien maken ze voor één maand deel uit van de reserve van het leger. Rond half december 1917 hernemen ze de wacht in de sector van **Nieuwkapelle**.
Op 24 februari 1918 wordt hem nog een frontstreep toegekend.
Maart 1918 wordt de periode van het Duitse lenteoffensief dat het Franse front doorbreekt. Fransen en Britten besluiten het commando over de geallieerde legers toe te vertrouwen aan veldmaarschalk FOCH. De Belgen moeten zich in maart 18 tot het uiterste verdedigen en zijn in april 18 verplicht hun front te verlengen tot Ieper.
Op 24 augustus 1918 krijgt René er een frontstreep bij.

ARCHIEFJES

Het geallieerd tegenoffensief van juli 1918 slaat de Duitsers terug en op eind september nemen ook de Belgen actief deel aan de actie door het veroveren van het **bos van Houthulst**. In oktober 1914 was het bos in handen gevallen van de Duitsers die het als een ware vesting uitbouwden om van daaruit de geallieerde linies te bestoken. Die inname, na vroegere mislukte pogingen (1917), dwong indertijd bewondering af bij onze geallieerde vrienden.

Tijdens ons bezoek aan de gemeente Houthulst, merkten we dat alles er herinnert aan die memorabele verovering van het bos van Houthulst door de Belgische troepen. De straten rondom de kerk kregen de namen van de verscheidene regimenten die aan de verovering deelnamen. In de Sint-Jan de Doperkerk, achteraan, kan men de mooie glasramen bewonderen die de verscheidene legereenheden symboliseren. Het monumentje bij de kerk, vermeldt dat de verovering hoofdzakelijk het werk was van het 4de, het 23ste en 24ste Linieregiment, het 7de artillerie- en het 7de genieregiment. Dat **HOUTHULST** een begrip werd in de Belgische militaire geschiedenis, bewijst het feit dat bij de aanleg van het nieuw Brugs kwartier aan de Scheepsdalelaan (**Stübbenkwartier**), een der straten de naam krijgt van **Houthulststraat**.
In oktober 1918 wordt de ene vijandelijke stelling na de andere ingenomen tot de Duitsers zich halfoktober terugtrekken achter het afwateringskanaal Heist - Gent en de Leie. Het Belgisch leger zit de Duitsers op de hielen.
Wanneer het 24e in de omgeving van Aalter voorbijkomt, moet René aan zijn overste de toelating gevraagd hebben eventjes binnen te springen bij zijn familie. Al hebben we weinig informatie over deze gebeurtenis, we kunnen ons indenken wat dat weerzien moet betekend hebben voor René en voor zijn ouders, broers en zusters! Na vier jaar de hel beleefd te hebben in de Ijzervlakte ziet René zijn streek en zijn familie terug. De Duitse bezetting heeft haar sporen nagelaten in de mensen en in het landschap.
Uit mondelinge overlevering weten we dat René op het einde van de oorlog tweemaal thuis geweest is: de eerste maal alvorens naar Ursel te gaan, naar het bos Drongengoed. Die vreselijke oorlogsperiode zal René wel erg getekend hebben gezien hij moeilijk te herkennen was. Het terugzien zal een uiterst ontroerend moment geweest zijn.

Als hij de tweede maal naar huis komt zou hij vergezeld geweest zijn van een sergeant en drie soldaten. Het was alleen een goeiedag zeggen en terug weg. Moeder Françoys zou tot haar zoon gezegd hebben: “René, jongen, wacht nog een beetje! Hoor ze schieten in de verte!” (waarschijnlijk reeds gevechten in de streek

ARCHIEFJES

van Zomergem?). René zou geantwoord hebben :" Ze hebben me al in vier jaar niet gepast (passen = treffen), 't zou wel moeten lukken dat ze mij nu nog passen!" Hij moest wel verder gaan en zich bij zijn eenheid voegen. Die dag was het de laatste maal dat ze elkaar gezien hebben.
Nog weten we dat tijdens één van die twee bezoeken op het einde van de oorlog, hij aan zijn jongste zusje Zulma (ze was toen 9 jaar en blijkbaar "oogappeltje van oudste broer") zou gezegd hebben dat hij na de oorlog naar Engeland zou gaan en dat ze mee mocht. Waarschijnlijk wilde René, na de oorlog, personen gaan opzoeken (verpleegsters ?) waarmee hij tijdens zijn verzorgingsperiode kennis had gemaakt. Na zijn overlijden werden zijn persoonlijke documenten aan de familie overhandigd en daarbij zouden fotootjes gezeten hebben van Engelse verpleegsters. Hij had hun waarschijnlijk beloofd na de oorlog terug te komen. Niemand kon toen vermoeden dat die oorlog nog zou duren tot einde 1918. Voor René heeft het niet mogen zijn.

Enkele dagen later, op 30 oktober 1918, zal René - samen met dertien van zijn kameraden - het slachtoffer worden van een beschieting met gasgranaten nabij de vaart van Zomergem. Hij wordt geëvacueerd met de ambulance, hoogst waarschijnlijk naar Maria-Aalter, waar een veldhospitaal was. Dat hospitaal bevond zich op de weide, schuin voor de kerk O.L.V. Hulp der Christenen, richting Schuurlo. Vandaar gaat het naar het Belgisch Militair Hospitaal te Calais, in het gebouw van de zusters Franciskanessen, gelegen in de rue Eustache Saint-Pierre.
In het Volksboek VAN DEN GROOTEN OORLOG (Malegijs-uitgave 1978) vinden op bladzijden 290 - 291, de getuigenis van Jules Lepla rond 8 november 1918 in de omgeving van Zomergem …

"Een uur later, d'ambulance komt ons halen. Die burger lag op een berrie en ik zat erlangs. Hij kermde. Hij zag zo af. We werden gevoerd naar ***Maria-Aalter****. In een weide was er daar een veldhospitaal. Een grote tent. We zaten en lagen daar allemaal op het gras. We waren daar misschien met tachtig gekwetsten. Een aalmoezenier die één voor één wat vroeg, zo ook…*
…'s avonds werden we opgeladen op een trein van 't Rode Kruis … De trein stond stil in Duinkerke. Rond twaalf en half waren we in ***Calais****. We werden met ambulancen gevoerd naar 't hospitaal zelf …*

Op het einde van de oorlog, als de Duitsers gedwongen werden zich terug te trekken, werden vele burgers - van 14 tot 45 jaar - opgeëist door het Duitse leger. Ze moesten zich begeven naar de kerk van Aalter. Eenmaal bij de kerk verzameld,

ARCHIEFJES

werden de hekkens gesloten. Bij die burgers waren de vier broers van René : Cyriel 21, Henry 18, Jules 16, Gustaaf 14. Ze werden meegenomen om te werken. Eenmaal vertrokken moest het snel gaan; veel tijd voor rusten was er niet. In enkele dagen waren ze aangekomen te Lokeren. Tijdens die eerste nacht werden ze achtergelaten door de vijand die verder teruggedreven werd, op de hielen gezeten door het Belgisch leger. De meeste burgers zijn dan zo spoedig mogelijk naar huis teruggekeerd. Niet iedereen had dat geluk. Te Lokeren is er toen een griepepidemie uitgebroken waarvan Henry het slachtoffer was. Cyriel, de oudste van de vier, en Gustaaf, de jongste, zijn terug naar huis gekeerd maar hebben hun broer René niet meer gezien. Jules is bij zijn broer Henri gebleven om hem te verzorgen. Tijdens die ziekteperiode hadden ze bij drie verschillende gezinnen onderdak gevonden.

In het militair dossier vinden we een overzicht van de etappes in het militair leven van soldaat René FRANÇOYS.

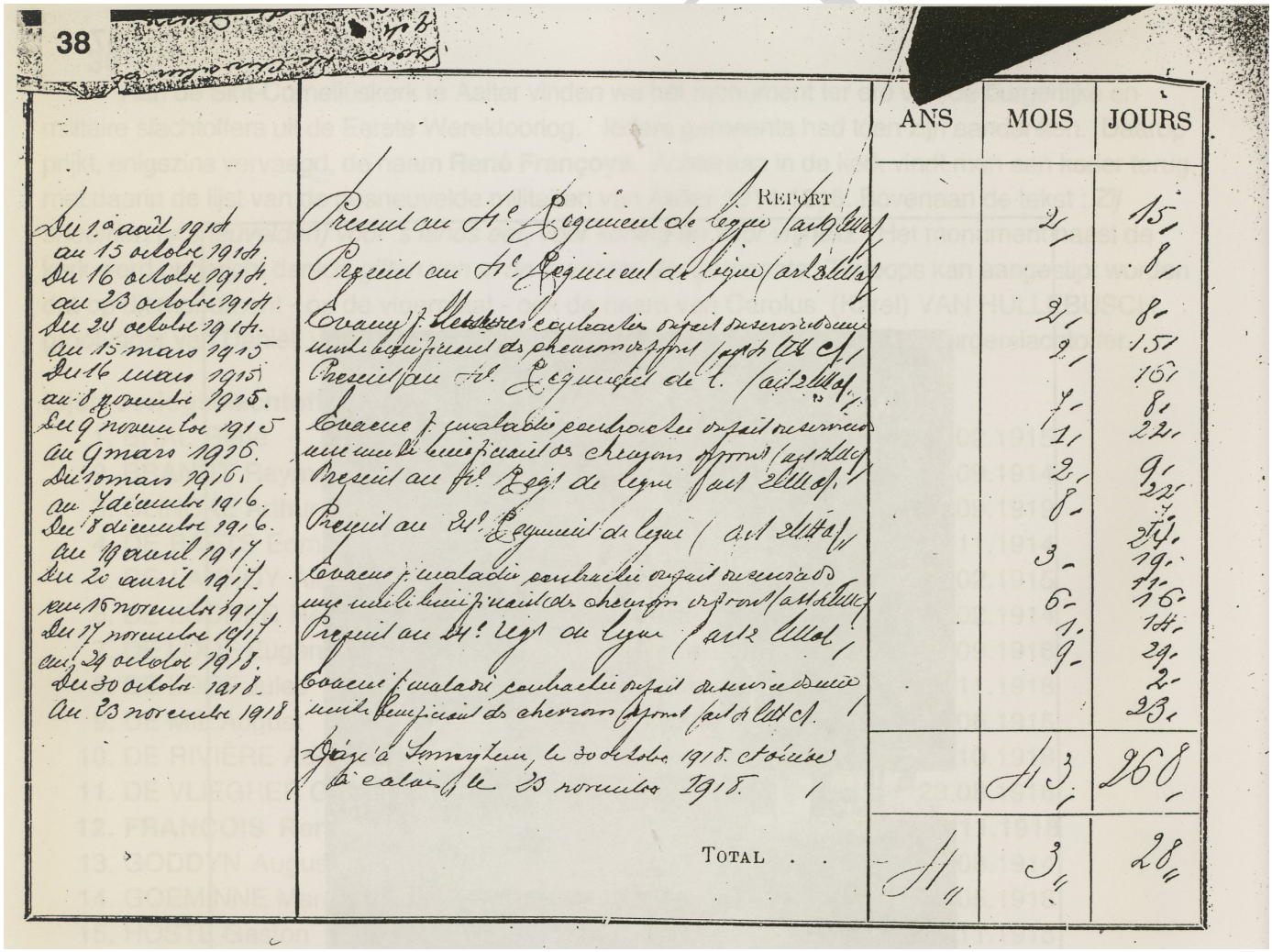

38

		ANS	MOIS	JOURS
	REPORT			
Du 1er août 1914 au 15 octobre 1914.	Présent au 1e Régiment de Ligne (artillerie)		2	15
Du 16 octobre 1914 au 23 octobre 1914.	Présent au 1e Régiment de Ligne (artillerie)			8
Du 24 octobre 1914 au 15 mars 1915	Evacué pour bleessures contractées ayant occasionné une incapacité permanente de travail (article 47 C)		2	8
Du 16 mars 1915 au 8 novembre 1915.	Présent au 1er Régiment de L. (artillerie)		2	15
Du 9 novembre 1915 au 9 mars 1916.	Evacué pour maladie contractée ayant occasionné une incapacité permanente de travail (article 47 C)		7	16
Du 10 mars 1916 au 7 décembre 1916.	Présent au 1er Régiment de Ligne (artillerie)		1	8
Du 8 décembre 1916 au 19 avril 1917.	Présent au 1er Régiment de Ligne (artillerie)		2	22
Du 20 avril 1917 au 15 novembre 1917.	Evacué pour maladie contractée ayant occasionné une incapacité permanente de travail (article 47 C)		8	9
Du 17 novembre 1917 au 29 octobre 1918.	Présent au 1er Régiment de Ligne (artillerie)		3	22
Du 30 octobre 1918 au 23 novembre 1918	Evacué pour maladie contractée ayant occasionné une incapacité permanente de travail (article 47 C)		6	19
	Déjà à Termonde, le 30 octobre 1918. Démobilisé à Calais le 23 novembre 1918.		1	11
			9	16
				14
				29
				2
				23
			13	268
	TOTAL . .	1	3	28

Onder de loep genomen, ziet het er zò uit …

Du premier août 1914 au 15 octobre 1914

Prescrit (ingedeeld in, toegewezen aan) au 4e Régiment de ligne (art.9 lett a/)

Du 16 octobre 1914 au 23 octobre 1914

Prescrit au 4e Régiment de ligne (art 2 lett a/)

Du 24 octobre 1914 au 15 mars 1915

Evacué p.(our) blessures contractées du fait du service d(an)s une unité bénéficiant des chevrons de front (art.4 lett. c/)

Geëvacueerd wegens opgelopen verwondingen ten gevolge van de dienst in een eenheid genietende (= die gekregen heeft, houder van) van de **frontstrepen**

Du 16 mars 1915 au 8 novembre 1915

Prescrit au 4e Régiment de ligne (art. 2 lett a/)

Du 9 novembre 1915 au 9 mars 1916

Evacué p(ou)r maladie contractée du fait du service d(an)s une unité bénéficiant des chevrons de front (art. 4 lett. c/)

Geëvacueerd wegens ziekte ten gevolge van (zijn) dienst in een eenheid genietende (= die gekregen heeft, houder van) van de frontstrepen

Du 10 mars 1916 au 7 décembre 1916

Prescrit au 4e Régiment de ligne (art. 2 lett. a/)

Du 8 décembre 1916 au 19 avril 1917

Prescrit au **24e** Régiment de ligne (art 2 lett. c/)

Du 20 avril 1917 au 16 novembre 1917

Evacué p.(our) maladie contractée du fait du service d(an)s une unité bénéficiant des chevrons de front (art.4 lett c/)

Geëvacueerd wegens ziekte ten gevolge van (zijn) dienst in een eenheid genietende (= die gekregen heeft, houder van) van de frontstrepen

Du 17 novembre 1917 au 29 octobre 1918

Prescrit au 24e Régiment de ligne (art.2 lett.a/)

Du 30 octobre 1918 au 23 novembre 1918

Evacué p.(our) maladie contractée du fait du service d(an)s une unité bénéficiant des chevrons de front (art.4 lett.c/)

Gazé à Somerghem, le 30 octobre 1918 et décédé à Calais, le 23 novembre 1918

Total 4 ans, 3 mois, 28 jours

ARCHIEFJES

Het laatste deel van het souvenirboekje geeft een overzicht van de gezinsleden van het echtpaar **Kamiel FRANÇOIS – Emilie DECLERCQ**, met het rouwprentje van ieder lid. Bij het overlopen van de familielijst kunnen we iets opvallends vaststellen : ten huize **FRANÇOIS** was moeder **Emilie**, op 23 november 1918, juist 50 jaar geworden. Wat ze toen nog niet kon weten, was dat op diezelfde 23 november 1918, haar oudste zoon René in het Belgisch Militair Hospitaal te Calais bezweek …"getroffen door de giftgas des vijands, slachtoffer der wreedste barbaarschheid"

De begrafenis van **René** had plaats te **Calais**. In de kerk van **Aalter** was er een plechtige herdenkingsdienst waarbij aan de aanwezigen een aandenken werd uitgereikt.

†

ZALIGE GEDACHTENIS

van

RENÉ FRANCOIS,

zoon van

Camiel en van Emilie De Clercq.

Soldaat bij het 24e linieregiment,

geboren te Aeltre, den 5 November 1893 en godvruchtig voor het Vaderland gestorven te Cales in Frankrijk, den 23 November 1918.

voorzien van de H H Sakramenten der stervenden.

Niemand heeft grooter liefde dan deze is, dat iemand zijn leven geeft voor zijne vrienden.
(Joann. XV, 13.)

Teerhartige en onderdanige zoon, liefderijke broeder, minzame gezel, verdient hij bij zijn vroegtijdig afsterven door bloedverwanten en vrienden betreurd te worden. Doch neen ! beter is de dood dan het ellendig leven en beter de eeuwige rust dan aanhoudend lijden. (Eccl. XXX, 17.)

In den slag van Somergem, toen hij reeds zijn ouderlijke woon en dorp had vrij gevochten, viel de dappere Jongeling getroffen door de giftgas des vijands. slachtoffer der wreedste barbaarschheid.

Vaartwel, Beminde OUDERS, BROEDERS en ZUSTERS. Gij leerdet mij God en land beminnen, waarvoor ik grootmoedig stierf. Nu zijt gij wel bedroefd, maar eenmaal zal ik U wederzien ; dan zal uw hert blijde zijn en niemand zal uwe vreugde ontnemen. Gedenkt U mijner in uwe gebeden, gij allen die mijne vrienden zijt.

Vaartwel !

Zachtmoedig Hert van Maria, wees mijn heil
300 dag afl.

AELTRE, FAUT-VANDEWALLE.

Tekst : In den slag van Somergem, toen hij reeds zijn ouderlijke woon en dorp had vrijgevochten, viel de dappere jongeling getroffen door de giftgas des vijands, slachtoffer der wreedste barbaarschheid.

ARCHIEFJES

Vaartwel, Beminde Ouders, Broeders en Zusters. Gij leerdet mij God en land beminnen, waarvoor ik grootmoedig stierf. Nu zijt gij wel bedroefd, maar eenmaal zal ik U weerzien; dan zal uw hert blijde zijn en niemand zal uwe vreugde ontnemen. Gedenkt U mijner in uwe gebeden, gij allen die mijne vrienden zijt.

Vaartwel !

Het graf van René FRANÇOIS op de Belgische Militaire Begraafplaats te Calais

Opmerkelijk is dat zijn voornaam 'vervlaamst' werd : René is Renaat geworden

De vermelding van de eretekens

Kruis van Ridder in de Orde van Leopold II
Oorlogskruis

Overwinningsmedaille
Herinneringsmedaille 14-18

In onze brochure '***René FRANÇOYS'*** werd een dankwoordje gericht tot degenen die ons geholpen hadden ; daartoe behoorden …

- Het **Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis (Brussel)**
- Peetje **JULES** en zijn zuster **ZULMA** (beiden ondertussen overleden) die ons toen waardevolle, mondelinge informatie hebben gegeven
- de stedelijke kerkhoven van **Calais**
- de gemeente **Aalter** en de heer **Maurice Thijs**
- de heer **Dominiek DENDOOVEN** van het **Documentatiecentrum** te **Ieper**

ARCHIEFJES

- **de heer Roger VERBEKE,** gids te Ieper en medewerker van het **Ieperse Documentatiecentrum,** voor het nalezen en corrigeren waar nodig.

We konden besluiten met … ***Moge het huidige werkdocument een mooie souvenir wezen voor de familie FRANÇOIS - FRANÇOYS - FRANCOIS.***

De omslag achteraan bevatte nog een opdracht van **Daniël VAN HULLEBUSCH**.

ARCHIEFJES

Als dierbare herinnering opgedragen aan mijn grootoom.

Deze korte levensbeschrijving van **René Françoys**, meer dan 80 jaar na diens overlijden neergeschreven, werd zo volledig mogelijk opgemaakt, zowel naar tekst als naar illustratie, rekening houdende met de schaarste aan documenten die nog konden geraadpleegd worden en het grote gebrek aan getuigen.
Ik heb mijn grootoom in herinnering willen brengen omdat hij als frontsoldaat vier jaar van zijn jong leven heeft doorgebracht zonder de warmte van zijn ouders, broers, zusters, familie en vrienden, vier jaar in onmenselijke omstandigheden waarbij hij te kampen had met een zware verwonding en ziektes en alleen troost kon vinden bij vreemden.
Zo hebben duizenden hetzelfde lot ondergaan als René, van welke nationaliteit ze ook waren.
"Het is altijd iemands kind!"

Daniël VAN HULLEBUSCH

Het gele boekje dat we samenstelden voor de familie van **René FRANÇOYS**, zou het startpunt worden voor meer opzoekingswerk i.v.m. de **oud-strijders die ikzelf had gekend of geïnterviewd** in die jaren 60, beginjaren 70. Het zou leiden naar de **ARCHIEFJES** over **Frère LÉON, Tonton FÉLIX, August VERPLANCKE, Cyrille DE MEESTER, Julien GALLE** en **Charles HERREMAN.**

Buitenbeentje in die reeks **persoonlijke ontmoetingen** : het mooie souvenirboek van Frère Léons confrater, **Frère Justin**, die heelwat souvenirs met hem gedeeld had.

M.V. 2015

ARCHIEFJES